

CROATICA • Zagreb, XLI (2017) 61

Izvorni znanstveni rad
 DOI: 10.17234/Croatica.41.1
 UDK: 003.349.1:091]”14”
 929:2-36Sv. Lovro

GLAGOLJSKI TEKSTOVI *PASIJE SVETOGA LOVRENCA*

Vesna Badurina Stipčević
 Staroslavenski institut, Zagreb
vesna.stipcevic@stin.hr

O raširenosti kulta ranokršćanskoga Svetoga Lovre svjedoče brojne latinske hagiografije koje su ušle i u tradiciju hrvatske kulture. U starijoj hrvatskoj književnosti poznato je *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika*, a u glagoljskoj literaturi uz kratke brevijarske pasije postoji i opširno *Žitie svetago Lovrenca u Petrisovu zborniku* (1468). U ovome su radu opisane i izdane u latiničkoj transliteraciji neobjavljene glagoljske pasije iz 2. *Novljanskog brevijara* (1495) i *Petrisova zbornika*. Utvrđeni su i izvori glagoljskim tekstovima (BHL 4764d i BHL 4770).

Ključne riječi: hagiografija, pasija, Sveti Lovro, Sveti Lovrenac, hrvatskoglagoljska književnost, 2. *Novljanski brevijar*, *Petrisov zbornik*

I.

Sveti Lovro (lat. *Laurentius*, oko 225–10. VIII. 258.) jedan je od najpoznatijih i najviše štovanih kršćanskih martira i svetaca. Zaštitnik siromaha, knjižničara, arhivista, komičara, mesara, kuhara postao je patron velikoga broja crkava u Italiji, osobito u Rimu, Milanu i Firenci, ali i u svim drugim kršćanskim zemljama. Unatoč velikoj popularnosti malo je pouzdanih povijesnih podataka iz njegova života, te se biografija glasovitoga ranokršćanskoga

rimskog martira temelji na legendarnim podacima: rođen je i školovan u Hispaniji, odakle je zajedno s budućim papom Sikstom II. došao u Rim, zaredio se za arhidakona Rimske crkve i postao čuvar crkvene riznice. Kada je prefekt naredio da se uhiti papa Siksto i osudio ga na smrt, Lovro je htio poći zajedno s njim u tamnicu. Siksto mu je potom savjetovao da pričeka još tri dana, dok ne razdijeli crkveno blago siromasima. Prefekt je odmah nakon Sikstova pogubljenja tražio od Lovre riznicu koju je on međutim već bio razdijelio, tako da je na prefektov upit gdje je blago, pokazao siromahe i rekao da su oni blago Kristove crkve. Zbog toga je Lovro bio osuđen na mučeničku smrt polaganim prženjem na žaru.¹ Ovo je mučenje postalo središnji ikonografski motiv u Lovrinoj hagiografiji. Martir je pokopan na rimskom groblju uz cestu Via Tiburtina, gdje je kasnije sagrađena i posvećena bazilika San Lorenzo fuori le mura.²

Svečev se blagdan spominje u najstarijim martirologijima, u *Depositio Martyrum* i u *Martyrologium Hieronymiani*. Njegova prvobitna *vita* nije sačuvana, već o martiriju Sv. Lovre pišu u svojim djelima pisci 4. stoljeća, Sv. Augustin, Sv. Maksim Torinski, Sv. Ambrozije i Prudencije.³ Neki istraživači na temelju nepovijesnih činjenica u pasiji Sv. Lovre (Cavalieri 1950) te nalazeći sličnosti s martirijem Sv. Polikronija (Delehaye 1933) sumnjaju u historijsku osobu ovoga mučenika. No o popularnosti i raširenosti kulta Sv. Lovre svjedoči velik broj različitih latinskih pasija, mirakula, pjesama i drugih tekstova (*passio*, *miraculum*, *carmen*, *inventio*, *sermo*) koji su nastali tijekom srednjega vijeka, pa i u kasnijim stoljećima. Ove su hagiografije bile sastavni dio pasionala, sanktorala i zbirki legendi anonimnih ili poznatih autora.⁴

Štovanje Sv. Lovre bilo je osobito poznato i rašireno među Hrvatima, o čemu svjedoče mnoge crkve posvećene ovome svecu među kojima je svakako najistaknutija trogirski katedrala iz 13. stoljeća.⁵ Velike je starine i prikaz Lovrina martirija na zidnoj slikariji s prijelaza 12. na 13. stoljeće u

¹ Trpeći muke Lovro je izrekao rečenicu: “Ecce, miser, assasti unam partem, gira aliam et manduca!”, cit. prema Varazze 1998: 760 (“Bijedniče, ispekao si mi jednu stranu, okreni drugu i jedi!”, cit. prema Voragine 2015: 106).

² O životopisu i kultu Sv. Lovre usp. s. v. Lorenzo, santo, martire (1967); s. v. Lovro, sveti (1985).

³ s. v. Lorenzo, santo, martire (1967): coll. 108–109.

⁴ Usp. s. v. Laurentius diac. m. Romae (1900–1901); s. v. Laurentius diac. m. Romae (1986).

⁵ Badurina 2006.

crkvi Sv. Jeronima u Humu.⁶ Raširenost Lovrina kulta potvrđena je i u starijoj hrvatskoj književnosti. Najpoznatije je *Prikazanje života svetoga Lovrinca mučenika*, koje “svojim osmercima i pučkim tonom [...] pripada starijem, pučkom razdoblju hrvatskih crkvenih prikazanja” (Fališevac 2007: 64). Dragoj i poštovanoj profesorici Dunji Fališevac posvećujem ovaj maleni prilog o glagoljskim pasijama Svetoga Lovre.

II.

Pasije svetoga Lovrenca sačuvane su i u glagoljskoj književnosti, u brevijarskom legendariju i u neliturgijskom *Petrisovu zborniku*. U stručnoj je literaturi isticano:

U glagoljaškim je brevijarima pored nasljeđa staro(crkveno)slavenske legedarnohagiografske proze ili kraćih martiroloških tekstova zastupljen i niz književnopovijesno i kulturnopovijesno vrijednih spisa, opširnih legendi i pasija o ranokršćanskim martirima – dijelova starih legendarija i pasionala iz vremena prije formiranja plenarnog brevijara rimske kurije. Iz čitavog tog mozaika književne građe koja je nastajala u raznim sredinama i u nas apsorbirana u raznim razdobljima moguće je upozoriti tek na manji dio najinteresantnijih i najljepših legedarnopoznih tekstova i pasija kao što su npr. [...] *pasije*: Sv. Lucije dēvi, Sv. Agate, Sv. Barbare, Sv. Lovrenca [...] (Hercigonja 1975: 267).

U sanktoralu glagoljskih brevijara koji sadrže čitanja za kolovoz, na 10. dan toga mjeseca, na dan svečeve smrti, nalazi se oficij s pasijom Sv. Lovrenca (*Passio s. Laurentii*). Hrvatskoglagoljski tekst ove kratke pasije evidentirala sam u osamnaest rukopisnih i tiskanih brevijara koji potječu iz razdoblja od 14. do polovice 16. stoljeća. To su kronološkim redom: 4. *vrbnčki brevijar* (14. st., Vrbnik, Župni ured, bez sign.), *Vatikanski brevijar Illirico 6* (sredina 14. st., Rim, Bibl. Apostolica Vaticana, sign. *Borg. illir. 6*), 1. *beramski (ljublanski)* (14. st., Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica, sign. *Ms 161*), *Pašmanski* (dr. pol. 14. i 15. st., Zagreb, Arhiv HAZU, sign. *III b 10*), *Humski* (poč. 15. st., Zagreb, NSK, sign. *R 4067*),

⁶ Usp. Fučić 2007: 189–192: “[...] slikar je na tom mjestu prikazao mučeništvo Sv. Lovrenca: lijevo je natpisom (VALARIANU) označen rimski prefekt Valerijan, uzdignute ruke u pozi zapovijedi, koji se obraća krvnicima. Na fragmentu u sredini vide se ruke krvnika koje drže vile da mučenika pritisnu na roštilj i žeravicu, dok natpis lijevo, nad ostatkom mučenikove aureole, identificira samog mučenika: S. LAVRENCIV.”

Metropolitanski (1442, Zagreb, Metropolitanska knjižnica, sign. *MR 161*), *Moskovski* (c. 1442–1443, Moskva, Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, Zbirka Sevastyanov, sign. *Fond 270, 51/1481*), *1. Novljanski brevijar* (1459, Novi Vinodolski, Župni ured, bez sign.), *Mavrov brevijar* (1460, Zagreb, NSK, sign. *R 7822*), *Vatikanski brevijar Vat. Slav. 19* (1465, Rim, Bibl. Apostolica Vaticana, sign. *Vat. Slav. 19*), *Vatikanski brevijar Illirico 10* (1485, Rim, Bibl. Apostolica Vaticana, sign. *Borg. illir. 10*), *Vinodolski* (Zagreb, Arhiv HAZU, sign. *I d 34*), *Dabarski brevijar* (1486, Zagreb, Arhiv HAZU, sign. *III c 21*), *2. Novljanski brevijar* (1495, Novi Vinodolski, Župni ured, bez sign.), *2. beramski (ljublanski) brevijar* (15. st., Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica, sign. *Ms 163*), *Prvotisak brevijara* (1491, Venecija, Biblioteca nazionale Marciana, Breviario glagolitico, sign. *Inc. 1235*), *Baromičev* (Venecija 1493, Zagreb, NSK, sign. *R I-16°-1*) i *Brozičev brevijar* (Venecija 1561, Zagreb, Knjižnica HAZU, sign. *R 783*).

Tekstološkom usporedbom utvrdila sam da su brevijarske pasije bliske latinskoj *Passio s. Laurentii* (BHL 4764d) koja ima incipit: “Postquam b. Sixtus urbis Romae ep. martyrii coronam adeptus consummavit agonem venerunt milites et comprehenderunt b. Laurentium archidiaconum et duxerunt [...]”.⁷ Ova je pasija u kodeksima često bila dio veće pasionske cjeline tzv. *Passio SS. Polychronii et Parmenii et Abdon et Sennen et Sixti et Felicissimi et Agapiti et Laurentii et aliorum sanctorum mense augusto die X* (BHL 6884).⁸ Glagoljski tekstovi sadrže samo početak pasije i opisuju kako su rimski vojnici uhitili arhiđakona Lovru i predali ga sudu. Sudac je izvijestio cara Decija da Lovro čuva crkveno blago koje mu je povjerio papa Siksto. Decije je potom naredio Valerijanu da od arhiđakona i pod prijetnjom mučeničke smrti iznudi blago, a Valerijan je Lovru poslao Hipolitu da ga zatvori u tamnicu. Glagoljske pasije završavaju opisom čuda u kojemu slijepi poganin Lucil, nakon što ga je Lovro pokrstio, progleda. U brevijarskim čitanjima istaknuta je uloga Svetoga Lovre kao čuvara crkvenoga blaga, a opširno je prikazana i epizoda Lovrina čuda u kojemu poganinu vraća vid.

Brevijarsku pasiju objavljujem u latiničkoj transliteraciji.⁹

⁷ s. v. Laurentius diac. m. Romae 1986: 520.

⁸ Tekst je na temelju triju latinskih rukopisa iz 10. i 11. stoljeća kitički izdao Delehay 1933: 72–98.

⁹ Glagoljski tekstovi objavljuju se u latiničkoj transliteraciji prema načinu uobičajenom u objavljivanju glagoljskih tekstova. Grafem *derv* prenosim kao (đ), grafem *jat* kao (ê), grafem *ju*

*Hrvatskoglagoljski tekst Pasije o Svetom Lovrencu**2. Novljanski brevijar, 1495, ff. 461c–462a**(461c)* V navičeri s(ve)t(a)go Lovrên'ca

(461d) **P**otomъ egda b(la)ž(e)ni Šik'stъ bisk(u)ръ grada Rima m(u)č(e)niê vên'ce[e]mъ ob'darenъ svrši branjъ · **I** pridoše voini i êše b(la)ž(e)n(a)go Lovr(ê)nca arhid'êkona i vêse i i predaše i Partemiju sudii · **I** v taže časъ Partemi sudiê vzwêsti Dêkiju · togo r(a)di êk(o) Lovrênacъ arhid'êkonъ · Šiksta s'kroviče skrvno predanoê emu Šik'stomъ imatъ i v straži držit' se · **R**adostan' že b(i)si Dêkii i p(o)v(e)lê i privesti k' s(e)bê b(la)ž(e)n(a)go Lovrenca · **I**že egda vnide · Dekii vprosi ego r(e)ki · **K**adê sutъ skrovi cr(ъ)kve eže u t(e)be poznahomъ suče skrvno · **B**(la)ž(e)ni Lovrên(a)c' ne otvêča emu i s(love)se · **I** v tažde d(a)nъ Dekii kesarъ preda b(la)ž(e)n(a)go Lovr(ê)nca Valeriênu pristavniku r(e)ki · iči u nego skroviče crkveno priležno · i nudi da požrl bi · **A**če li ne požretъ · to različ(i)mi mukami mučivъ ubi i · **T**ьgda Valeri(462a)êпъ dast' i et(e)ru namêst'niku Ipolitu ključn(i)ku straže · **I** egda Ipolitъ priêtъ b(la)ž(e)n(a)go Lovren'ca zatvori ego v straži · **B**(ê)še že on'dê v straži č(lovê)къ roganinъ mnogo vr(ê)me im(e)n(e)mъ Lucilъ · iže plače se pogubilъ b(ê)še zrakъ i s'lêръ b(ê)še · **I** r(e)če b(la)ž(e)ni Lovrênac' · **V**êrui v s(i)na b(o)žîê Is(u)h(rъst)a i kr'sti se vъ ime ego i prosvêtit' te · **O**tvêča ubo Lucilъ · **A**zъ izdavna želêhъ kr'stiti se vъ ime g(ospod)a Is(u)h(rst)a · **B**(la)ž(e)ni Lovrênacъ r(e)če · **A**če vs(ê)mъ sr(ъd)cemъ vêrueši · podobae'ti ti priêti darъ sp(a)s(e)niê · **O**tvêča Lucilъ sъ s'lzami r(e)ki · **A**zъ v g(ospod)a Is(u)h(rъst)a vsêмъ sr(ъd)cemъ vêruju · i idolê tače i kr've otvrgu · **I**polit' že radъ slišaše s(love)sa ego · **T**ьgda b(la)ž(e)ni Lovrênacъ zn(a)m(e)na i i priêmъ vodu i krsti ego · vъ ime o(tъ)ca i s(i)na i d(u)ha s(veta)go · **I** v tažde časъ otvrzosta se oči ego · i nače vapiti r(e)ki · **B**l(agoslovle)нъ g(ospod)ъ n(a)šъ Is(u)h(rъst)ъ · iže me pros(vê)ti b(la)ž(e)-nimъ Lovrên'cemъ ·

kao ⟨ju⟩, grafem *šta* za [ć] i [šć] kao ⟨č⟩, štapić kao ⟨ъ⟩ i apostrof kao ⟨'⟩. Skraćene riječi razriježene su oblim zagrada, a suvišna su slova u uglatim zagrada. Interpunkcijski znakovi i velika slova slijede glagoljski original, a dodatno su vlastita imena napisana velikim slovom. Glagoljski inicijali označeni su masnim slovima. U istraživanju sam koristila fototipsko izdanje 2. *Novljanskog brevijara* usp. Pantelić, M., Nazor, A. 1977.

III.

Druga hrvatskoglagoljska verzija života i muke Sv. Lovrenca nalazi se u *Petrisovu zborniku* (1468, Zagreb, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, sign. R 400I).¹⁰ Jedan od najopsežnijih glagoljskih zbornika (350 stranica formata 20 x 13,5 cm pisanih kurzivnom glagoljicom na papiru) sadrži 162 različita teksta, među kojima se nalaze brojne hagiografske legende, apokrifi i vizije. Tekst Lovrina života nalazi se na ff. 257r–262r, nedostaju mu naslov i početak, ali se naslov može rekonstruirati prema originalnom indeksu gdje je citirano *Žitie svetago Lovrenca*. Prema istraživanjima Stjepana Ivšića ovo je *žitije* pripadalo dijelovima *Petrisova zbornika* koji su na hrvatsko-crkvenoslavenski jezik prevedeni iz češkoga *Pasionala* i vezani su uz emausku epizodu hrvatskih glagoljaša.¹¹ Osim bohemizama (*pokoi*, *kradežem'*, *pokladb*, *oslnul'*, *zrak'*, *pohopiv'*, *pametni prikklad*, *umučenje*) na češki predložak bez sumnje upućuje i tekst: “arъ latin'ski vijiliê a češki bdênie r(e)čeno es(ъ) [...] češki slove vijiliê ko sê e prvo slulo bdênie” (261v).¹²

U staročeškoj književnosti imenom *Pasional* naziva se zbirka svetačkih legendi iz 14. stoljeća koja, osim hagiografija iz *Zlatne legende* Jacoba de Voraginea, sadrži i legende lokalnih svetaca. Legenda svetoga Lovre u popularnom Voragininu srednjovjekovnom legendariju (BHL 4770) i češkom *Pasionalu* sadrži, u odnosu na brevijarsku verziju, opširnije opisane događaje iz Lovrina života, mučeništva i opis čudesa nakon smrti. Pripovijeda se da je rimski prefekt Decije, nakon što je pogubio cara Filipa i postao car, počeo proganjati kršćane. U tim je progonima uhićen papa Siksto koji je Lovri savjetovao da siromasima i bolesnima podijeli crkveno blago. Kad je Decije tražio od Lovre da preda riznicu, Lovro je doveo siromahe i pokazao da su oni crkveno blago. Zbog toga je zatvoren u tamnicu i podvrgnut mučenju, rastegnut na željeznoj rešetki i pržen na vrućem žaru.

¹⁰ Bibliografski opis zbornika, usp. Štefanić 1960: 355–397.

¹¹ Ivšić 1922: 55. Ivšić je pronašao bohemizme u sedamnaest tekstova *Petrisova zbornika*, npr. u legendama o svetima, Jeronimu, Bartolomeju, Mateju, Augustinu, Marku, Blažu i drugima. Usp. i Hercigonja 1975: 66–68, Badurina Stipčević 2015 i Verkholtantsev 2016: 52–53.

¹² Usp. Ivšić 1922: 40: “To sam mjesto držao da se može razumjeti samo tako, ako se uzme, da je hrv. prevodilac, prevodeći češki original riječ po riječ, preveo i ono, što u češkom tekstu ima smisla, ali ne pristaje u hrv. prijevod. Kako je moje mišljenje bilo potpuno opravdano, može svatko vidjeti, kad spomenutim riječima navedem staročeš. original: [...] *neb latynye wigilia bdyenye czefki rzeczeno yeft*.” Usp. Štefanić 1960: 385.

Lovrino su tijelo pokopali njegovi sljedbenici. Dalje se pripovijedaju razna čudesa koja su se dogodila nakon svečeve smrti: npr. kako je svetac uspio od nečistih duhova spasiti posmrtnu ostatku jedne redovnice koja je bila pokopana u crkvi Sv. Lovre u Sabini; zatim je pomogao svećeniku koji je obnavljao crkvu time što je produljio prekratku gredu i više nego je bilo potrebno, a preostali dio drveta posvetio za liječenje bolesnika; nahranio je radnike koji su gradili njemu posvećenu crkvu; oprostio je podmitljivomu sucu Stjepanu i dopustio da mu se duša vrati u tijelo i trideset dana čini pokoru. U *Zlatnoj legendi* nalazi se i mirakul u kojemu je Lovro iz komadića kristala obnovio kalež, a koji je bio razbijen u crkvi u Milanu. U istome tekstu legende opisana je i Lovrina čudesna pomoć caru Henriku i carici Kunigundi.¹³ Kada je car pod đavoljim utjecajem posumnjao u supruginu vjernost i natjerao ju da hoda po užarenom željezu, ona se neozlijeđena spasila. Nečisti su duhovi i dalje pokušavali razdvojiti supružnike, a sveti im je Lovro pomogao: kada su na jednu stranu vage stavili neopravdanu sumnju u caricu, Lovro je dodao težak zlatni lanac na drugu strane vage te su na taj način prevagnula dobra djela. Pripovijeda se i da je đavao zbog toga otkinuo jednu ručku kaleža, koju je Henrik posvetio svetom Lovru u crkvi u Eichstättu. Car je umro istoga trena kada je otkinuta ručka. U legendi su dalje navedena opširna tumačenja svečeva mučeništva u djelima crkvenih pisaca, a na kraju je istaknuto da je Lovro zbog svoje pasije zaslužio tri povlastice u bogoslužju: jedini je među martirima imao vigiliju, samo je on, uz Sv. Stjepana, imao osminu, a *regressus* se pjeva samo iza njegovih antifona i antifona Sv. Pavla.

Žitie svetago Lovrenca u Petrisovu zborniku prati sadržaj *Zlatne legende*. Sastoji se od detaljnog opisa martirova života i njegove muke. Od svečevih čudesa pripovijeda se samo mirakul o Henriku i Kunigundi. Komentari i tumačenja Lovrine pasije preneseni su u skraćenom obliku, a navedene su i njegove povlastice u bogoslužju. Glagoljska Petrisova legenda sastavljena je od najpoznatijih motiva Lovrine hagiografije: tu je on vjerni pratitelj pape Siksta, zaštitnik siromaha i bolesnika, tvrdoglavi protivnik rimskih careva. Ispričan je i poznati mirakul prema kojemu svetac pomaže carskom bračnom paru. Ipak središnja je tema Lovrino hrabro i nepoko-

¹³ Njemački car Henrik II. i supruga Kunigunda (10/11. st), poznati po uzornom bračnom životu i uspješnom vladanju, proglašeni su svecima. s. v. Henrik, sveti, car (1985); s. v. Kunigunda, sveta (1985).

lebljivo podnošenje strašnih muka kojima je bio podvrgnut, što je opisano u sljedećem odlomku:

Vij' to nečistiv'če da tvoe ugal'e mne ohlaenie es(тъ) na tebê v(ê)čne muki pripravljaju **Zač'** to dobro do mene vê da kada e na me zavêru tuženu nikoli sam' ne zatail' ego s(veta)go imene · **I** kada sam' uprošen' vsagda sam' ga za svojego miloga B(og)a prozval' · **A** kada sam' pečen' vsagda sam' nega s(ve)tu m(i)l(o)st' hvalil' · **I** kada to r(e)če s(ve)ti Lovrenac' êsnim' pozrêniem' r(e)če k c(esa)ru se nečistiv'če jure si me jednu stranu upekal' obrati me na drugu stranu a tu jêi (260r).

Zborničku legendu ovdje donosim u latiničkoj transliteraciji.¹⁴

Žitie sv(eta)go Lovrenca
Petrisov zbornik, 1468, ff. 257r-262r

(257r) . . . tada tamo Dêcii močne idê sudmi iti vlasti pod c(êsa)ra podbi · i opet' se k Rimu s veliku častiju vrati · **Egože** približenie c(êsa)rъ Filip' uslišav hotê emu vsu čast učiniti proti nemu dari v Berun' detrihov' (!) vzezdil' · Alê nehvalena i neverna sr'ca to va običaju imaju · čime veće ljudmi počtovan' to vsagda na veće želêju · kako ta Dêcius superbivu misal' vzdvignu · **Poče** misliti kako bi svojego c(êsa)ra pogubil' da bi sam' c(êsa)rъ bil' · **I** tako kako neverno umisli tako i učini ·

Kada jedno c(êsa)rъ F(i)lip' na svoem' pokoi v stanu ležaše · Decii k nemu kradêžem' prišalъ zadavi ga a ti ljudi ki s c(êsa)r(e)m' bêhu prišli prosbu i dari k sebê pritegu i š nimi spešno v Rim' pridu · **To** Filip' uslišav' c(êsa)r(e)v' sin' velmi se užasiv' · **I** togo radi vse pokladi svoje i otčine vazam' svetomu Šik'stu i svetomu Lovren'cu poruči i r(e)če **Prigodi** li se to da me Decii pogubi pokladi crekvam' i ubozê'm' razdaita · **I** to rek' Filip' t'ê bêža i skri se pred Deciem' · **A** kada se Decii s ljudi bližaše k Rimu · Tada knezi rims'c'i protivu nemu veselo iz'ezdiše i vmesto š nim' šad'se i nega c(êsa)r(e)m' učiniše · Alê da bi mu ne bila krivina dana bi kako to g(ospod)a svojego zgubil' učinil' pred nimi kako bi to bil' skozê rimske boge učinil' kihъ Filip' c(êsa)rъ tada nenavidêše · koga učin' kada (257v) bi bole v

¹⁴ Glagoljski tekst objavljuje se u latiničkoj transliteraciji, usp. bilj. 8. Tekst sam radi preglednosti razdijelila u poglavlja. U istraživanju sam koristila fotografije *Petrisova zbornika* iz fototeke knjižnice Staroslavenskoga instituta i digitalizirano izdanje *Petrisova zbornika* na intranetu Staroslavenskoga instituta. Usp. Čunčić, Magdić, Mokrović URL: <http://fizvori.stin.hr> (12. 5. 2016.)

dom'nenii ljudskom' potvrditi se kazal' · **I** tako vseh' krstên' snažno gledati i nad nimi velik' strah' močêće učiniti · **I** zato v tom' nega d'êvl'skom' zamislu mnogo tisući s(ve)tih' mučeniki krv' proliêlo · Meju nimi že tako i c(êsa)r(e)v' sin' mladi Filip' za vêru krst'ên'sku tako e krv' svoju proliêl' ·

V to vr(ê)me Decius' počê pitati za prvoga c(êsa)ra pokladi komorê · **I**za têt' êmše s(veta)go Šik'sta i pred c(êsa)ra vêdoše davajuê na n' krivinu kako da se I(su)su moli · **A** c(êsa)r(e)vi pokladi u sebê hrani · **T**ada ga ukaza Decii v tam'nicu vsaditi da bi ga različno mučêc' k zataeniju vêri Is(u)h(r̥sto)vi · a k vraćeniju c(êsa)r(e)va poklada prinudil' · **I** kada ga tako va uzu vedêhu iduê po nem' s(ve)ti Lovrenac' vapiêše reki · **K**amo idêši o(t)če bêt' svojego sina · **K** nemu s(ve)ti Šikst' r(e)če ne os'tavlju tebê po sebê sinu · ne ostavlju na vêće muki imaš' trpêti za vêru Is(u)h(r̥sto)vu · **I** tu emu pokladi ukazav zapovêdê da bi e ubozê'm razdal' ·

Tada s(ve)ti Lovrenac' vel'mi snažno počê h(r̥st)ên'skih' ubozêh' gledati i meju nih' kako podob'no bi bilo ta pokladъ dêliti · **I** meju têt' s(ve)ti Lovrenac' v dom' k ednoi vdovicê prišaľ mnogo ubogih' h(r̥st)ên' ona e hranila našadъ naiprvo tu vdovu ot glavn'e davne bolezn' ozdravil' · **P**otom' vsem' ubogim' umiv' nogi i nadari e almužnom' ·

A kada s(ve)ti Šikst' ki v tam'nici bêše ne hotê (258r) Deciju c(êsa)ru po vole učiniti ni se idolom moliti · zapovêda emu glavu useknuti · **A** po nem' s(ve)ti Lovrenac' vapiêše rêki ne ostavlai me po sebê o(t)če s(ve)ti zač' pokladi crêkvene ke si mi poručil' te sam' jure ubogim' razdal' · **T**o uslišavše vitêzi da on pokladi imenue s(veta)go Lovren'ca eše koga Decii uprosi reki kadê su pokladi crêk'veni ki su tebê shraniti dani · **I** kada k nemu s(ve)ti Lovrenac' ne ot'govori ukaza ga Valeriênu starcu v stražu dati a Valeriên' preda ego starcu Ipolitu · **K**oga Ipolit' s mnogimi inemi v tam'nicu vsadi ·

I totu va uzi biše edan' poganin' imenem' Lucil' ki za prêveliki plač' oslnul' bêše · **I** k nemu s(ve)ti Lovrenac' r(e)če hočeši li va Is(u)h(r̥st)a vêrovati i s(ve)ti H(r̥st)ъ prieti i tvoi zrak povraćen' budê · **A** kada tomu Lucil' vesel' bê · i s(ve)to krćenie priê i tude prozrê · **T**o mnogi slepi uslišav'se k svetomu Lovren'cu idêhu kim' vsem' zrak' povraçaše i nih' na pravu veru obraçaše · **T**o uzrev' Ipolit' ki ego v svoei moçi imêše r(e)če k s(ve)tomu Lovrencu · **P**ovêi mi kadê su pokladi s(ve)ti Lovren(a)c' r(e)če o Ipolite hočeši li vêrovati va Is(u)h(r̥st)a pokladi ti pokažu i c(êsa)rstvo n(e)b(e)sko pristroju · **I**polit r(e)če sedinaš li rêč' dêlom' po tvoem' svetê postupim' · **I** v tu dobu se Ipolit' sa vsu svoju čeladiju krs'ti · **I** tude počê govoriti reki **V**idêl sam' kako (258v) d(u)še ... i s(ve)têh' veseleći se raduju · **I** v ta čas Valeriên'

ka Ipolitu posla da bi s(veta)go Lovrenca pred nim' postavil · **K** nemu s(ve)ti Lovrenac' r(e)če · Ipolitê poiva nakup' zač' nama jure es(ť) obêma va vêč'nu polatu n(e)b(e)sko c(êsa)rstvo pripravleno ·

I kada se oba pred starêšinu postavis'ta · **Opet** ga o pokladêh' poče Valeriên' uprašati · **I** r(e)če k nemu s(ve)ti Lovrenac' **Dai** mi tomu tri dni razmiš'lenie · **I** kada opet' pod stražu Ipolitovu emu k raz'mišleniju tri dni tako daše · **Tada** v tih' trih' dneih' s(ve)ti Lovrenac' ča e mogal' naiveče ubogih' slepih' truždajučih' se sabrav' na dvorъ c(êsa)ra privedê i r(e)če · **Se** su v(ê)čni pokladi ki se nikoli ne umale na vsagda rastu · teh' ubogih' ljudi ruke to kai ti ičeš' na nebêsa su vynesli · **V** tu dobu Valeriên' stoe pred c(êsa)r(e)m' Deciem' r(e)če Lovrên'če ča rêč'ju semo i tamo vrtiš' · **Vzdai** obet' n(a)š(i)m' b(ogo)m' i svoe se zle verê otpovei · **K** nemu s(ve)ti Lovrenac' r(e)če · Čemu se es(ť) bole moliti tomu li ko es(t) ljudskima rukama učineno ili · stvoritelju ki es(ť) vse učinil' ·

V tu dobu Decii va velikoi naglos'ti zapovêdê s(veta)go Lovren'ca obnažiti tre ga nemil(o)stivo biti a po tom' vsu priprvu k različnim' mukam' predan' prnes'ti ukaza i r(e)če · **Hočeš** li teh' mukъ iz'ba(259r)viti se n(a)šim' se b(ogo)mъ moli · **S(ve)ti** Lovrenac' reče · nečastni č(lovê)če ê sam' togo gospodovaniê vsagda želêl' · Decii k nemu r(e)če **Imaš** li te muki za go·spo·dovan'e sebê¹⁵ · êvi mi kadê es(ť) tvoe tovarišstvo da s toboju tu gospoduju · **K** tomu s(ve)ti Lovren(a)c r(e)če nesi dostoên' v nih' lice gledati zač' su nih' imena jure v nebêsih' napisana · **Tada** Decii ego zapovêdê biči biti · **I** razaž'gano lesu želez'no k nego rebrom' priložiti · **V** toi bolezn'ni s(ve)ti Lovrenac' r(e)če **Vsemoguči** Is(u)h(rъst)e smilui se · nad manu nad svojim' slugu, zač' kada e na me tuženo ne zatail' sam' tvoego s(veta)go imene · **I** kada sam' uprašan' vsagda sam' tvoju s(ve)tu m(i)l(o)st' za svoego milago B(og)a prozval' · **Tada** k nemu Deci r(e)če vem' da skozê teškoču teh' mukъ zabivaš' na m'ne obluditi ne moči buduč' · **To** prisežu na moe bogi i na moe bogine ne vzdaš li obêti b(ogo)mъ moim' različ'no te umučêč' pogubiti ukažu · **I** tud'e v tu dobu ukaza s(veta)go Lovren'ca biči ki olovne pup'ki imehu na kon'cih' bičovati · **S(ve)ti** Lovrenac' se poče B(og)u moliti · **Rêki** **Mili** Is(u)h(rъst)e primi k sebê d(u)šu moju · **V** tu godinu gl(a)s' kakono sliša Decii s nebês' pridê govoreč' **Oče** mnoge muki imaš' trpêti · **V** tu dobu Decii s velikim' gnevom' r(e)če · Čast'ni Rim'lane (259v) sliši têlo kako togo zlago č(lovê)ka d'êval' posilue · **I** zato ni se b(ogo)m' moliti hoče ni na muki mari a ni se boi c(a)r(e)va gneva · **I** v tu dobu ukaza ego opet'

¹⁵ O primjerima oslanjanja na češki original usp. Ivšić 1922: 54. bilj. 9.

têmi biči bičovati · Tada s(ve)ti Lovrenac' pomoliv' se B(og)u hvalu vzdá i za svoje protivníki B(og)a poprosi ·

V tu dobu vitez' edan' imenem' Roman' va Is(u)h(r̥st)a vêrova · I tu tude k s(ve)tomu Lovren'cu r(e)če · Viju kako pred tobou edan' kras'ni mladênac' stoi bêlu rizu tvoe têlo utirae · Zaklinaju tê skozê B(og)ъ pravi da bim e po sebê ne ostavlal' na spešno da bim e krs'til' · V tu dobu Decii Valeriênu r(e)če · Ê jure zato imam' da skozê tego č(lovê)ka činenie premoženi esmo · I to rekъ Dêcii zapovêda tud'e s(veta)go Lovrenca pod stražu Ipolitovu opet' zatvoriti · Tada Roman' pohopiv' vrč' vodi pritêče prêd s(veta)go Lovrenca i padê pred nega nozê i tu s(ve)ti H(r̥st)ъ ot nego priê · A kako to Decii iz'vêdê tako ukaza Romana naiprvo biči biti a potom' glavu useči ·

Potom' Decii v tu noč' s(veta)go Lovren'ca povele preda se prives'ti · V tu godinu Ipolit' vel'mi vsplaka hotê predъ Dêkiê iti i zovêše krs'tênin' esm' · To emu s(ve)ti Lovrenac' zapov(ê)dê rêki ne hai tego ni ne skrii vnutrê Is(u)h(r̥st)a · I kada ê tebê zazovu pridi i poslušai · Tada opet' Dêcii ukaza vsu priprávu ča k mukam' pristoi preda se prinesiti · I r(e)če k s(ve)tomu Lovren'cu ili se n(a)š(i)m' b(ogo)m' mo(260r)li ili ta vsa noč' v tvoem mučeni stračena budê · K tomu s(ve)ti Lovren(a)c' r(e)če · Mo(ê) noč' mraka ne imat' na vsa v svetlos'ti svatit' se · K tomu Dêcii r(e)če prnesitê mi lêsu želêznu da na nei neposlušni Lovrenac' otpočine · V ta čas' slugi c(êsa)r(e)vi lesu želez'nu prnesu · I s(veta)go Lovren'ca rizu svlekoše na lesu ga vzvrgoše i ugliê goruče pod lesu sipahu i tako ego têlo želêznemi vilami k lese pridavljauč' pečahu · V tu godinu s(ve)ti Lovrenac' r(e)če k Valeriênu · Vîj' to nečistiv'če da tvoe ugal'e mne ohlaenie es(t̥) na tebê v(ê)čne muki pripravljaju Zač' to dobro do mene vê da kada e na me zavêru tuženu nikoli sam' ne zatail' ego s(veta)go imene · I kada sam' uprošen' vsagda sam' ga za svoego miloga B(og)a prozval' · A kada sam' pečen' vsagda sam' nega s(ve)tu m(i)l(o)st' hvalil' · I kada to r(e)če s(ve)ti Lovrenac' êsnim' pozrêniem' r(e)če k c(esa)ru se nečistiv'če jure si me ednu stranu upekal' obrati me na drugu stranu a tu jêi · V ta čas' pomoli se B(og)u i r(e)če · Bl(agoslovlj)u te mili g(ospo)d(i)ne i tvoei s(ve)toi m(i)l(o)sti hvalu vzdaju da sam' tvoê vrata tvoego s(veta)go c(êsa)rstviê vniti zaslužil' · I to rek' ispusti d(u)šu ·

Tada Decii c(êsa)rъ s Valeriênom' svoju starost'ju ne hotêv'sa têla s(veta)go Lovren'ca gledati nad ugliem' na c(êsa)r(e)vu sen' se (260v) vratista za veliki sram' tamo gledati ne smêše · A na zajutrie rano s(ve)ti Ipolit' s ednim' bogoboinim' erêom' komu ime bêše Justin' têlo s(veta)go Lov'ren'ca popadše i shranista · A tu h(r̥st)êne plačuče tri dni pri nega grobê bdêče ·

Tu pravi b(la)ž(e)ni Ambrozii slavne hvali ta b(o)ži mučenik' dostoe'n' es(тб) ki e za Is(u)h(гѣst)a svoju s(ve)toju krv' proliêl' v silnom' ustavlennii trpê vsemu svetu pametni priklad ostavil' skozê nega s(ve)tost' B(og)ъ mnogo velikih' čudês' učinil' .

I navlač'no se to ob' nem' piše kada c(êsa)гъ s(ve)ti imenom' Enrikus' . sa svoju c(êsa)r(i)cu imenom' Kun'gul'tu v svetom' umislu v čistotê prebista . Tada vsego sveta lastivi hitrc' to spromel' da c(êsa)гъ do svoje c(êsa)r(i)ce zlo domnenie imêe kazal' ei na goručem' želêzê .di. (=15) nog' vdile nagima nogama hoditi . I kada ta s(ve)ta žena imenom' Kungulta buduči nevin'na na goruče želêzo vstupati hotêše . Tu molitvu učini rekuč' kako si me mili gospodine s moim' gospodarom' v pravoi čistoče shranil' . Tako me rači današni dan' s pomoči za tvoju s(ve)tu m(i)l(o)st' a za moju veliku nekrivnju . V tu dobu c(êsa)гъ zastidêv' se . i da ei veliki poličak' . A tud'e pridê gl(a)s' s nebês' rêki Kungulta vêi to da tê čista dêvoika M(a)riê nevin'nu i čistu i za vsego izvêdê . Tada s(ve)ta Kungulta na goruče želêzo vstupêč' beza vsa// (260lr)ke pakos'ti B(og)a hvaleč' hodila . i tako veče v dobrem' i presvetom' imeni ostala . Po teh' vrêmeneh' kada e c(êsa)гъ s(ve)ti Enrikus' umrl' . Edan' pustin'nak' nabožni v pustini v svoem' stanu sedê uslišal' kakono veli šum' v povetrii šumeč' . I otvrz' okan'ce uzre nališ' množastvo d'êvlov' v povetrii leti i uprosi poslednago i r(e)če gdo s'te. i kamo gres'te . D'êval' otpovedê i r(e)če dêvli es'mo i est' nas' totu cela t'ma to es(тб) v čislu . .I. (=20) ih' i .v. (=3) i .e. (=6) A idemo tu gdê c(êsa)гъ Enrikus' v čas' kon'ča eda kako ča na nega d(u)ši sebê pribi'tka naidemo . Tada ta pustin'nak' dêvla zakle da on'da kada se opet' ottudu povrnu da bi opet' k nemu prišal' i nemu povelêl' kako bi im' se tamo zgodilo . I kada se opet' dêvli vratiše tada opet' dêvl' zakleti k svetomu pustin'niku pristupiv' r(e)če otče s(ve)ti Niče nismo prospeli zač' to vse dobro . i to zlo ko e kada c(êsa)гъ učinil' da i to krivo domnenie ko e do svoje nevin'ne c(êsa)r(i)ce imel' na vagu položeno . Tada on' opečeni Lovrenac' prišadъ edan' težak lonac' zlat' k dobrim' dêlom' na vagu privrže . I zato kada mnehom' da bismo dobili a mi zgubismo . A ê v ta čas' raz'gnevav' se edno uho ot togo lon'ca ottrgoh' . Ta lonac' dêval' kalež' mnaše ki kalež' Enrikus' c(êsa)гъ bil' ednoi crekvi dal' va ime s(veta)go Lovrenca i ta kalež' za veliku teškost' sa obêju stranu uše .b. (=2) (261v) kako .b. (=2) držale imêše po kom' zlameni otlomleno držalo poli kaleža našadše na pamet' vzeli da e v tu godinu c(esa)гъ Enrikus' umrl' .

Vseh' ineh' čudes' ...hav'še s(ve)ti Lovrenac' dvojku čast' s(ve)toi crekvi obdržal' na ime s(ve)to es(тб) . Naiprvo da ima vlačê nada vse mučeniki vîjiliju i zato se zove vîjilîe o tom' piše meštrъ Ivan' Belet' . Da e bil' prvi

običaji kada e bilo na zajutrie koteromu godu biti tada ljudi sa svoimi čelad'mi v c'rekav' šadše vsu noč' su bděli i to se zove vijiliê arъ latin'ski vijiliê a češ'ki bděnie r(e)čeno es(tъ) · Na zato da tu v noči bděče mnogu nekazan' ploêhu i s(ve)ta crekav' to bděnie v post' obratila es(tъ) · I zato se jure češki slove vijiliê ko sê e prvo slulo bděnie · Drugo s(ve)ti Lovrenac' k Rimê s(veta)go Stepana sam' edin' mučenik' ok'tabu ima · A treto se ego s(veto) pēnie mimo vse ine s(ve)te kromê s(veta)go Pavla na jutrnj dva krat' pros'pevaju kako se to dēe s(ve)tomu Pavlu · skozê nega po vsem' s(ve)to proglašeno krasno kazanie · Takoi se to dēe s(ve)tomu Lovrencu za nego znamenie i groz'no umučenie ·

Togo radi pravi s(ve)ti Ambrozii · Os(vê)til' es(tъ) s(ve)ti Lovrenac' vas' s(vê)tъ tim' svetilom' kim e sam' bil' zažžen' · I tu gorkostiju ku e za Is(u)h(rъst)a trpel' h(rъst)ên'ska srca zažgal' · I zato s(ve)ti Lovren'če prosimo tē da bi nam pomogal' svoimi mo(262r)litvami na d(u)šah' grehov plamenem sviteliti kako si sam' silnim' srcem s božiju pomoćiju nad goručimi mukami svitežil' v v(ê)ki v(ê)kъ · Amen ·

IV.

Na temeljima i sadržajima pasija i mirakula ranokršćanskih mučenika bili su oblikovani svetački kultovi tijekom kasne antike i ranoga srednjeg vijeka. U suvremenoj znanosti pasije i mirakuli postali su intrigantnim temama mnogih interdisciplinarnih istraživanja. Martiriji se istražuju iz različitih kulturoloških, književnopovijesnih, hagiografskih, teoloških, socioloških te psiholoških perspektiva.¹⁶ Zapadna europska hagiografija s brojnim i raznovrsnim svetačkim tekstovima u brevijarima, pasionalima, legendarijima imala je velik utjecaj na hrvatsku legendarnu književnost.¹⁷ U glagoljskim brevijarima i u glagoljskim i latiničkim zbornicima čitaju se mnoge pasije i legende ranokršćanskih mučenica i mučenika, svetaca i svetica. Ovomu korpusu pripadaju i glagoljske *Pasije svetoga Lovrenca*, nastale na temelju latinskih i čeških hagiografija. Zastupljenost svečeve pasije u velikom broju glagoljskih kodeksa, u osamnaest brevijara i u neliturgijskom zborniku, svjedoči o razvijenom i popularnom kultu ovoga ranokršćanskog martira u srednjovjekovnoj Hrvatskoj.

¹⁶ Usp. primjerice Brown 1981; Wilson 1985; Weiner 1990.

¹⁷ Usp. Petrović 2000.

LITERATURA

- Badurina, Anđelko. 2006. *Hagiotopografija Hrvatske*, CD, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Badurina Stipčević, Vesna (prir.) 2013. *Hrvatska srednjovjekovna proza I. Legende i romani*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Badurina Stipčević, Vesna. 2015. Legenda o svetom Jeronimu u hrvatskoglagoljskom *Petrisovu zborniku* (1468). "Radovi – Zavod za hrvatsku povijest", Sv. 47, str. 327–339.
- Brown, Peter. 1981. *The Cult of the Saints. Its Rise and Function in Latin Christianity*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Čunčić, Marica, Antonio Magdić i Ljiljana Mokrović. *Računalni program "Izvori Staroslavenskog instituta"*. URL: <http://izvori.stin.hr> (12. 5. 2016.)
- Da Varazze, Jacoppo. 1998. *Legenda Aurea*, ed. critica a cura di P. Maggioni, vol. 1, [CXIII: *De sancto Lavrentio martyre*], Sismel, Edizioni del Galluzzo, Firenze, str. 754–773.
- De' Cavalieri, Pio Franchi. 1950. San Lorenzo e il supplizio della graticola. "Römische Quartalschrift", Sv. 14, str. 159–170.
- De Voragine, Jacobus. 2015. *Zlatna legenda ili štiva o svecima*. Svezak drugi. Preveo s latinskog izvornika S. Pavić, 113. *O svetom Lovri mučeniku*, Demetra, Zagreb, str. 102–114.
- Delehay, Hippolyte. 1933. Recherches sur légendier roman. "Analecta Bollandiana", Sv. 51, str. 34–98.
- Fališevac, Dunja. 1980. *Hrvatska srednjovjekovna proza. Književnopovijesne i poetičke osobine*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb.
- Fališevac, Dunja. 2007. *Stari pisci hrvatski i njihove poetike*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Fučić, Branko. 2007. *Iz istarske spomeničke baštine*, svezak drugi, Matica hrvatska, Zagreb.
- s. v. Henrik, sveti, car. 1985. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, ur. A. Badurina, Sveučilišna naklada Liber – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, str. 251–252.
- Hercigonja, Eduard. 1975. *Srednjovjekovna književnost*, u *Povijest hrvatske književnosti*, knjiga 2, Liber – Mladost, Zagreb.
- Ivšić, Stjepan. 1922. Dosad nepoznati hrvatski glagoljski prijevodi iz staročeškoga jezika, "Slavia", Sv. 1, str. 38–56.
- s. v. Kunigunda, sveta. 1985. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, ur. A. Badurina, Sveučilišna naklada Liber – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, str. 370.
- s. v. Laurent, diacre (10 août). 1958. *Iconographie de l'art chrétien*, ur. Louis Réau, III, Presses Universitaires de France, Paris, str. 787–792.
- s. v. Laurentius diac. m. Romae. 1900–1901. *Bibliotheca Hagiographica Latina antiquae et mediae aetatis*, Socii Bollandiani, Bruxellis, str. 708–712.

- s. v. Laurentius diac. m. Romae. 1986. *Bibliotheca Hagiographica Latina antiquae et mediae aetatis. Novum Supplementum*, ed. H. Fros, (*Subsidia Hagiographica* 70), Bruxelles, str. 518–521.
- s. v. Lorenzo, santo, martire. 1967. *Bibliotheca Sanctorum*, t. VIII, Roma, coll. 108–130.
- s. v. Lovro, sveti. 1985. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva* (ur. Anđelko Badurina), Sveučilišna naklada Liber – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, str. 385.
- Pantelić, Marija i Anica Nazor. 1977. *II. Novljanski brevijar. Hrvatskoglagoljski rukopis iz 1495. Župni arhiv Novi Vinodolski. Fototipsko izdanje. Uvod. Bibliografija*. Staroslavenski zavod Svetozar Ritig – Turistkomerc, Zagreb, Graz.
- Petrović, Ivanka. 2000. *Hrvatska i europska hagiografija*, u: *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost. Svezak II. Srednji vijek i renesansa (XIII–XVI. stoljeće)* (ur. Eduard Hercigonja), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, Zagreb, str. 321–347.
- Serra, Simonetta. 2015. *Le fonti e l'archeologia alle origini del culto di San Lorenzo a Roma*, u: *Il culto di San Lorenzo tra Roma e Milano* (a cura di Raffaele Passarella), Biblioteca Ambrosiana – Bulzoni editore, Milano, Roma, (*Studia Ambrosiana* 8), str. 29–53.
- Štefanić, Vjekoslav. 1960. *Glagoljski rukopisi otoka Krka*, Djela JAZU, knj. 51, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Štefanić Vjekoslav i sur. (prir.) 1969. *Hrvatska književnost srednjega vijeka, Pet stoljeća hrvatske književnosti I*, Zora – Matica hrvatska, Zagreb.
- Verkholantsev, Julia. 2016. *Croatian monasticism and glagolitic tradition. Glagolitic letters at home and abroad*, u: *Monasticism in Eastern Europe and the Former Soviet Republics* (ed. Ines Angeli Murzaku), Routledge, London, New York, str. 42–61.
- Weiner, Eugene i Anita Weiner. 1990. *The Martyr's Conviction: A Sociological Analysis*, Scholars Press, Atlanta.
- Wilson, Stephen. (ur.) 1985. *Saints and their Cults: Studies in Religious Sociology, Folklore and History*, Cambridge University Press, Cambridge.

SUMMARY

GLAGOLITIC PASSIONS OF ST. LAWRENCE

Dissemination of the early Christian cult of St. Lawrence is evident in various Latin hagiographies, many of which were well known among the Croats. The old Croatian literature incorporates the *Representation of the Life of St. Lawrence Martyr*. Croatian Glagolitic literature encompasses eighteen short breviary Passions, while the longer one – *The Life of St. Lawrence* – is included in the *Petrus Miscellany* (1468). This paper identifies the Latin sources of the Croatian Glagolitic texts. Furthermore, it incorpo-

rates the Latin-script transliteration of the unpublished Croatian Glagolitic Passions from the *II Novi Breviary* (1495) and the *Petris Miscellany*.

Keywords: hagiography, passion, St. Lawrence, Croatian Glagolitic literature, *II Novi Breviary*, *Petris Miscellany*